

BRANIMIR BRGLES

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10 000 Zagreb
bbrgles@ihji.hr

POVIJESNE POTVRDE ANTROPONIMIJE BRDOVEČKOG PRIGORJA U SREDNJOVJEKOVNIM I RANONOVOVJEKOVNIM VRELIMA

U radu se obrađuju osobitosti antroponimije Brdovečkog prigorja, kraja u kojem žive govornici donjosutlanskoga dijalekta. U radu je predstavljen samo dio obrađene građe, koja sadržava brojne povijesne potvrde onimije zapadnoga dijela Zagrebačke županije. U analiziranim povijesnim vrelima pronađene su povijesne potvrde narodnih imena i najstarijih brdovečkih prezimena. U analizi je prednost dana prezimenima koja se javljaju u kontinuitetu, od najstarijih poreznih popisa i popisa crkvene desetine te urbara iz sredine XV. i druge polovice toga stoljeća, XVI. stoljeća, preko najstarijih matičnih knjiga iz druge polovice XVII. stoljeća do suvremenih popisa stanovništva. U radu će se pokušati dati i pregled razvoja imenske formule na području Brdovečkog prigorja.

1. Uvod: prostorni i vremenski kontekst

Ime Brdovečko prigorje kojim se služimo u ovome tekstu podrazumijeva kraj koji je s tri strane omeđen rijekama: Krapinom na istoku, Sutlom na zapadu i Savom na jugu. Sjeverna granica toga kraja ujedno je i granica srednjovjekovnoga Susedgradsko-stubičkog i Cesargradskog vlastelinstva te povijesne zagrebačke i varaždinske županije. Za analizirano se područje upotrebljavaju i druga imena, primjerice: Zaprešićki kraj, Marijagoričko pobrđe, donji tok Sutle... Riječ je o prostoru koji danas, nažalost, nije dovoljno prepoznat kao zasebna regija, ponajprije zbog svoje povezanosti sa Zagrebom. U demografskom i ekonomskom kontekstu grad Zagreb ima dominantnu poziciju u odnosu na svoju okolicu, kojoj pripada i Brdovečko prigorje. Ta se dominantna pozicija očituje u snažnoj centralizaciji. Međutim, zasebne značajke ove prilično zatvorene i zasebne cjeline očituju se u narodnim običajima, etnografskim i jezičnim osobitostima te povijesnim činjenicama. Navedenim posebnostima u odnosu na okolne krajeve pokušat ćemo, u zaključcima ovoga rada, dodati i specifičnosti brdovečke onimije.¹

¹ O srednjovjekovnoj i ranonovovjekovnoj toponimiji toga kraja vidjeti: Brgles 2011: 9–36.

Feudalni posjed na prostoru kasnijega Susedgradskog vlastelinstva postojao je već u ranome srednjem vijeku, otkada potječu najstarije vijesti, a prostirao se od zapadnih obronaka Medvednice prema poplavnoj ravnici rijeke Save. Šireći svoje posjede prema zapadu, tijekom nekoliko stoljeća, gospodari toga vlastelinstva zastali su kod rijeke Sutle.

Jedan od najvažnijih krakova antičke mreže prometnica, koji je prateći rijeku Savu povezivao predalpski prostor sa Slavonijom, bio je veoma prometan i u srednjem vijeku. Ta *via publica* prolazila je središtem vlastelinstva, kontaktnim prostorom između poplavne ravnice i pobrđa. Iznad mjesta na kojemu se *via publica* „provlači“ između Zagrebačke gore i rijeke Save, u blizini jednog od najstarijih savskih prijelaza, podignuta je utvrda Sused. Na zapadnoj granici vlastelinstva cesta je preko rijeke Sutle prelazila preko stoljetne granice sa Svetim Rimskim Carstvom.

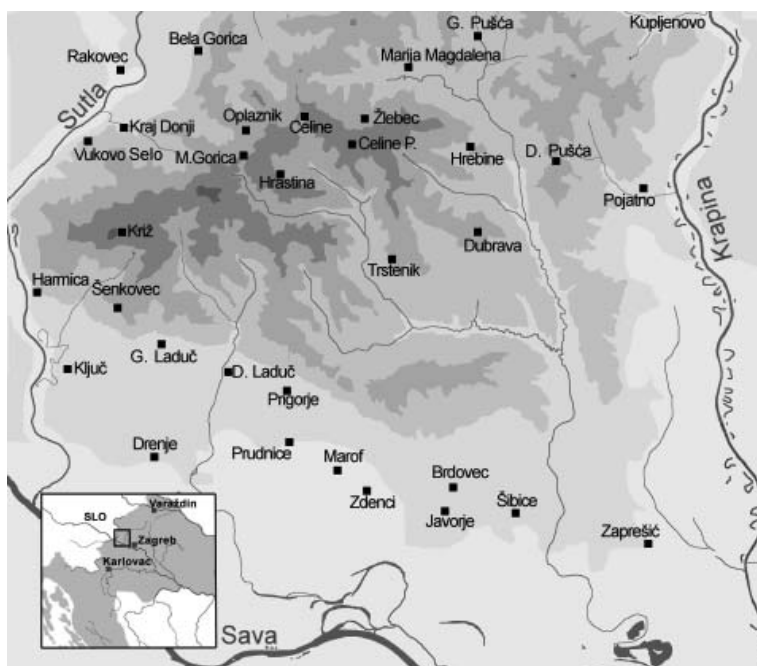
Iz jednog dokumenta s početka XIV. stoljeća doznajemo da je susedgradsku utvrdu sagradio hrvatsko-ugarski vladar Karlo I. Robert.² Podno utvrde postavljena je tridesetnica (harmica, *locus tricesimarum*), na kojoj su tricesimatori ubirali tridesetinu od trgovaca koji su u Hrvatsku uvozili robu iz njemačkih i mletačkih pokrajina. Prvi gospodari Suseda i Stubice bili su članovi obitelji Acha (u kasnijim vrelima javlja se prezime Toth). U XIV. i XV. stoljeću vlastelinstvo se nastavilo razvijati oko dvaju centara, susedgradske tvrđe i donjostubičkoga kaštela. Zbog brojnih podjela među vlasnicima tih posjeda u historijskim raspravama često se govori zasebno o Susedgradskom i Donjostubičkom vlastelinstvu. Prostor no je susedgradski dio vlastelinstva mnogo veći, prostire se na 200 četvornih kilometara, dok je površina stubičkog dijela tek 20-ak četvornih kilometara.

Najveću teritorijalnu rasprostranjenost i napučenost vlastelinstvo je dostiglo u XVI. stoljeću, kada je preraslo u jedno od tri najveća u Slavoniji i Hrvatskoj, uz Moslavačko i Cesargradsko. Povijesno-demografska istraživanja pokazala su da je velik porast broja žitelja Susedgradsko-stubičkog vlastelinstva u XVI. stoljeću bio posljedica sve većih osmanlijskih osvajanja u Slavoniji i Hrvatskoj. Osmanlijska pustošenja prouzročila su migracije stanovništva iz ugroženih krajeva u zaštićeniji sjeverozapad tadašnjega hrvatskog kraljevstva, u sigurne donjoaustrijske pokrajine i Ugarsku te u Italiju.³ Prema dijalektološkim i povijesnim studijama možemo zaključiti da je stanovništvo koje se doselilo u Susedgradsko-stubičko vlastelinstvo, najvjerojatnije u prvoj polovici XVI. stoljeća, najvećim dijelom

² Karlo I. Robert (1288. – 1342.), sin Karla Martela iz dinastije Anžuvina, postao je vladar Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva 1301. godine i ponovno 1307. Za hrvatsko-ugarsku krunu borio se s Andrijom III., Otonom III. i Vaclavom III. Naslijedio ga je sin Ludovik I. Anžuvina.

³ Riječ je o velikoj i vrlo važnoj migraciji koju su izazvala osmanlijska napredovanja u istočnim zemljama hrvatskoga kraljevstva. Stoga se danas u raznim granama humanističkih znanosti govori o *predmigracijskom* i *poslijemigracijskom* razdoblju čime se upozorava na dugoročne posljedice preseljenja velikog broja žitelja iz istočnih hrvatskih krajeva.

naselilo brdovečku i pušćansku sučiju⁴. Riječ je o čakavskome stanovništvu koje je do danas sačuvalo ikavski refleks jata u svojem govoru. Gotovo svi istraživači govora današnjih kajkavaca ikavaca, tj. govornika donjosutlanskoga dijalekta, uglavnom se slažu u tvrdnji da su doseljenici govorili čakavski te da su se nakon doseljenja našli okruženi kajkavskim govorima.⁵

Zemljovid 1. Brdovečko prigorje⁶

U srednjem i ranome novom vijeku Susedgradsko je vlastelinstvo bilo samostalna cjelina, površine veće od 200 četvornih kilometara, na kojoj se nalazilo više desetaka sela podijeljenih među šest seoskih općina ili sučija. Najveća seoska općina Susedgradskoga vlastelinstva bila je brdovečka, koja je obuhvaćala 27 sela. Povremeno se u popisima crkvene desetine i urbarima na istome području spominju još i seoske općine Prigorje i Zaprešić. Sjeverno od seoske općine Brdovec na-

⁴ Sučija ili seoska općina jest administrativna jedinica unutar vlastelinstva. Kmetove koji su se nalazili unutar pojedine sučije predstavljao je seoski sudac (*iudex, villicus*). Broj sučija u Susedgradskom vlastelinstvu nekoliko se puta mijenjao, ali najčešće se sastojao od sljedećih: Brdovec, Pušća, Novaki, Podgorje, Stupnik i Stenjevec.

⁵ O opisima govora kajkavskih ikavaca: Šojat 1973: 37–44, Zečević 1988: 217–231, Zečević 1997–1998: 357–371, Kapović 2009. O toponimiji toga područja i zaključcima vezanima uz migracije vidjeti: Brgles 2011: 9–36.

⁶ Zemljovid je izradio autor članka.

lazila se puščanska seoska općina. Navedene dvije sučije, ili seoske općine, prostirale su se istim područjem na kojem se danas nalaze općine Marija Gorica, Brdovec, Zaprešić i Pušća, a djelomično i najsjevernije općine Dubravica i Luka. Te posljednje dvije općine nalaze se na graničnome području između srednjovjekovnih vlastelinstava Susedgrad i Cesargrad te na području malog vlastelinstva Merenje.

Brdovečko prigorje u zemljopisnome smislu obuhvaća porječja rijeka Save, Krapine i Sutle. Kontaktni prostor između marijagoričkog pobrđa i poplavne ravnice uz rijeku Savu naseljen je u kontinuitetu od antičkih vremena. Rijeka Sava imala je u povijesti velik utjecaj na stanovništvo brdovečkog kraja. Naselja za koja znamo iz povijesnih vrela, a koja su se nalazila blizu rijeke, u poplavnoj zoni, nestala su u srednjem vijeku.

2. Razvoj imenske formule

Prezimana kao antroponimijska kategorija danas su dio službene imenske formule, a karakterizira ih stalnost, nasljednost i nepromjenjivost. Važna povijesna prekretnica, koja je imala velik utjecaj na naše današnje poimanje prezimana i imensko-prezimenske formule, jest devetnaesti ekumenski sabor Katoličke crkve koji je održan u Tridentu, današnjemu talijanskom Trentu, od 1545. do 1563. godine. Krajem 1563., posljednje godine tog crkvenog sabora, održana je 24. sesija na kojoj je donesen Dekret o reformi vjenčanja (*Doctrina de Sacramento Matrimonii*). U prvoj i drugoj glavi toga dekreta određeno je da svi župnici moraju u posebnu knjigu upisivati podatke o činovima krštenja i vjenčanja (imena krštenika, odnosno vjenčanih, imena oca i majke te krsnih odnosno vjenčanih kumova).⁷ Te važne odredbe o bilježenju krštenih i vjenčanih župljana dopunio je 1614. godine dokument Rimski ritual (*Rituale romanum*). U prvom poglavlju i prvoj glavi toga dokumenta traži se od svećenika da osim krštenih i vjenčanih u posebne knjige upisuju i krizmanike, ali i da vode tzv. stanje duša (*Status animarum*) svoje župe.⁸ Glavni razlog donošenja odredaba vezanih uz bilježenje roditelja pri krštenju, čak i u slučaju izvanbračne djece, bilo je sprječavanje rodoskvrnuća.

U doba ranonovovjekovnih prosvijećeno-apsolutističkih vladara započinju sveobuhvatne reforme nekih europskih zemalja. Tim reformama središnja je vlast pokušala uvesti bolju kontrolu stanovništva i provođenje svojih zakona. Na području Hrvatske (i cijele Habsburške Monarhije) reformama carice Marije Terezije i njezina sina Josipa, uz ostalo, uvedena je obvezna dvočlana imenska formula.⁹

⁷ Gallemart et al. 1781: 394, 395.

⁸ *Rituale romanum* 1770: 6.

⁹ *Jozefinskim patent*, kojime je uvedena obvezna dvočlana imensko-prezimenska formula, donesen je 1780. godine.

Povijesna vrela pokazuju da se dvočlana imenska formula ipak javlja ranije, već u ranome srednjem vijeku. To pogotovo vrijedi za dalmatinske gradove. U ovome radu rabimo i naziv priimak za definiranje drugoga dijela imenske formule, koji još ne možemo smatrati pravim prezimenom. Prihvaćeni kriteriji određivanja statusa prezimena jesu: praćenje pojedinog prezimena kroz nekoliko naraštaja te potvrda da braća ili bliski rođaci nose isti priimak ili pridjevak (Šimunović 2006: 374). Tip povijesnih vrela obrađenih u ovome radu ne dopuštaju nam nedvojbeno utvrđivanje navedenih kriterija, ali nas ipak upućuju u tom smjeru. Naime, mnogo je prezimena koja nalazimo u obrađenim povijesnim vrelima brdovečkoga kraja, a koja postoje i danas – čak dvije stotine. Nadalje, u pojedinim slučajevima možemo pretpostaviti da je prezime nasljedno, primjerice kada u nekom naselju u dvama popisima u razmaku od dva do tri desetljeća nađemo isto prezime i različita osobna imena.¹⁰ Također, katkad na sličan način možemo utvrditi (iako ne bez svake sumnje) i da su dvojica obveznika navedena u istom popisu bliski rođaci ili braća. Sve što smo naveli upućuje nas na to da prezimena koja nalazimo u povijesnome kontinuitetu, koja se u vrelima javljaju često i koja postoje sve do danas, doista možemo nazvati pravim prezimenima.

U ovome radu analizirane su povijesne potvrde priimaka i prezimena pronađenih u većem broju pisanih vrela.¹¹

Istražena vrela¹²:

1. popisi crkvene desetine iz fonda *Acta capitula antiqua* koji se čuva u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu¹³
2. popisi poreza i urbari objavljeni u radovima *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću* Josipa Admčeka i Ivana Kampuša¹⁴ te *Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu 1563.–1574.* Josipa Adamčeka¹⁵
3. matična knjiga rođenih župe sv. Vida 1672. – 1722.¹⁶

---

¹⁰ Potrebno je naglasiti da se u takvim slučajevima katkad može utvrditi i približno ista obveza podavanja (u stogovima sijena ili vjedrima vina).

¹¹ Riječ je o vrelima koja grubo možemo podijeliti u tri razdoblja. U prvo razdoblje svrstana su vrela nastala sredinom XV. i u drugoj polovici tog stoljeća. U drugo razdoblje ulaze vrela iz prve polovice XVI. stoljeća kada je zabilježen najveći priljev stanovništva koje bježi pred Osmanlijama u Susjedgradsko-stubičko vlastelinstvo, pa tako i analiziranu brdovečku sučiju. U trećem su razdoblju popisi iz druge polovice XVI. i cijelog XVII. stoljeća.

¹² Treba dodati da je, uz istražena vrela, korišten i popis stanovništva iz 1948. godine kako bi se utvrdilo koja su prezimena postojala i sredinom XX. stoljeća.

¹³ NAZ, *Acta capitula antiqua*.

¹⁴ Adamček, Kampuš 1976: 687.

¹⁵ Adamček 1964: 7–340.

¹⁶ HDA-81-MKR.

Navedena vrela detaljno su analizirana i transkribirana te je sastavljena baza s iznimno velikom količinom podataka korisnih za istraživanje demografije, povijesti i onimije Susedgradskog vlastelinstva i zapadnoga dijela Zagrebačke županije. Riječ je o više od 12 000 jedinica.¹⁷

Budući da je u navedenim vrelima potvrđen iznimno velik broj različitih priimaka i prezimena, usredotočili smo se na obradbu onih prezimena koja se javljaju u kontinuitetu kroz cijelo promatrano razdoblje (XV. – XVII. st.) te sve do sredine XX. stoljeća (točnije, do popisa stanovništva 1948. godine). Najstariji popisi, iz sredine XV. stoljeća, koje držimo najvrjednijim dijelom obrađene povijesne građe, zasebno su analizirani u prvome dijelu rada.

Potrebno je naglasiti da se analiziranim i obrađenim izvorima ne možemo koristiti kao statističkim podatcima te se ne mogu očekivati zaključci temeljeni na egzaktnim brojkama. Analizirana vrela, a riječ je uglavnom o raznim srednjovjekovnim i ranonovovjekovnim urbarima i popisima, nisu rezultat sustavnog zapisivanja. Neki dijelovi, osobito starijih popisa, izgubljeni su ili nisu dovoljno dobro očuvani da bi ih se moglo pročitati. Treba dodati i da su zapisivači u nekim slučajevima bili nedosljedni u zapisivanju osobnih imena i priimaka odnosno prezimena. Isto tako i u transkripciji su moguće pogreške.¹⁸ Takvi nedostaci u popisima ozbiljno utječu na dosljednost i pouzdanost povijesnih vrela kao statističkih izvora za povijesna, onomastička i demografska istraživanja. Ipak, ta su nam vrela jedini pisani ostatci onimijske građe iz srednjega i ranoga novog vijeka, stoga je potrebno koristiti se tim podatcima s kritičkim odmakom.

Kako bi se izbjegle pogreške, u analizu su ušli samo oni priimci i prezimena koja se u vrelima javljaju najmanje dva do tri puta. Pri tome se dopuštaju manja odstupanja u zapisu. Na primjer *Horwathyn*¹⁹, *Herwathyn*, *Horwathin* i *Horwatin* uzimamo kao četiri lika istoga prezimena. Vrlo je mnogo priimaka koji se javljaju samo jednom, osobito u najstarijim vrelima. No i među takvim priimcima, koji se u vrelima javljaju samo jedanput ili dvaput, ima mnoštvo zanimljivih primjera. Neke od njih donosimo na ovome mjestu, za sada bez dodatne jezične analize:

¹⁷ Svaka jedinica sastoji se od više podataka. Pri transkripciji urbara, popisa poreza i crkvene desetine jedinicu sačinjavaju sljedeći podatci: ime, priimak, naselje, vrsta feudalnog davanja, sučija... Pri transkripciji matičnih knjiga svaku jedinicu sačinjavaju sljedeći podatci: ime, prezime, ime oca i majke, mjesto, ime i prezime kuma i kume.

¹⁸ Na primjer, u Mateaševcu 1544. godine popisani su Nikola Ozebolc (Nicola Ozebolcz), Matej Ozebalc (Matheus Ozebalcz) i Dijaneš Ozebec (Dyanes Ozebecz), a danas se ne može znati je li riječ o jednom ili trima priimcima odnosno prezimenima. U Kraju 1544. godine žive u neposrednoj blizini Jakob Radinović (Jacobus Radynowych), Tomas Radovanić (Thomas Radouanych) i Jakob Radinović (Jacob Radynoych), a budući da su njihova obvezatna davanja podjednaka (2 vjedra vina), možemo pretpostaviti da je riječ o bliskim rođacima koji su naslijedili tri jednaka dijela vinograda od nekog zajedničkog pretka.

¹⁹ Ukošeno se donose grafijske potvrde transkribirane iz istraženih povijesnih vrela.

Apostol, Babaiouich, Bazalych, Biskup, Charibynowcza, Chesnakouich, Chyngulich Domythrowych, Dywyak, Frathrych, Guszlarich, Gwzycza, Harabazych, Hudyhaz, Hayduk, Hromych, Kapitan, Krezygoth, krcza Petra zin, Maiztor, Nemorog, Neral, Notharias, Okno, Pankart, Pezdych, Poldrwgak, Plahogled, Priatel, Prihodny, Primerdich, Pyany, Potwricza, Saran, Secherny, Sebenik, Sezthaperzch, Smreka, Teskoglawich, Therbowchych, Tudor, Umosganecz, Veliki kurcz, Vokodlachych, Vragouich, Werthorepacz, Wryednych, Wrzyn zeth, Zagrebchych, Zastavnik, Zialo, Zlypi, Zlouolich, Zpogoryschia, Zthary, Zthrepwlya, Gregur Zubonogha zyn.

3. Najstarije potvrde brdovečke antroponimije

Najstariji popisi crkvene desetine nastali su prije ili za vrijeme prvih migracija stanovništva iz opustošenih istočnih dijelova Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva. Riječ je o trima popisima, od kojih su dva nastala u razdoblju između 1439. i 1482. godine. Arhivsko kazalo i podatci koji su zapisani na omotima, pogrješno smještaju te popise u 1401., odnosno 1408. godinu.²⁰ Treći i ujedno najpotpuniji među obrađenim vrelima jest popis desetine žitarica i vina iz 1474. godine.

Među osobnim imenima u tim popisima najčešća su temeljna kršćanska, svetačka imena (najčešća su Martin, Petar, Tomas, Grgur, Blaž, Benedikt...), ali su brojne i potvrde narodnih imena te prilagođenih svetačkih osobnih imena:

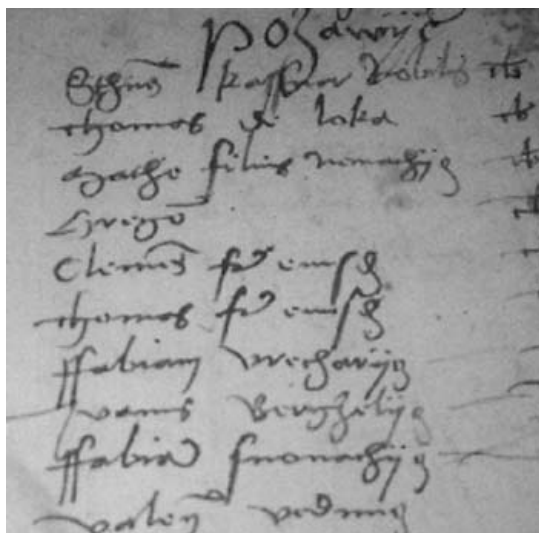
Baba, Berlek, Berlobas, Borczko, Brathe, Bratina, Brumse, Cherne, Chernechycza, Chwczlyn, Damyan, Dragan, Gemze, Iakshe, Iansekowycha, Ilya, Jacow, Janesko, Kolescia, Krysan, Kuna, Kws, Kwsma, Lyubey, Lyubi, Martinecz, Medwedh, Medwydycza, Michouil, Nesa, Pernath, Petro, Petrona, Petrouicza, Pochanka, Primos, Pwlezycza, Rathay, Repycza, Rosa, Rosman, Rosycza, Supanicza, Suppan, Thomasych, Thomchecz, Thomek, Thomsekowycza, Tomse, Valentowycza, Valphwth, Vid, Vidak, Videk, Vusyza, Wdak, Wochapechicza, Wochich, Wochycza, Wolachicza, Wranyk, Writhbericza, Wsa, Wythezowycza, Zere, Zerman, Zersych, Zlepchich, Zlowycza, Zmole, Znorichewka, Zorko, Ztane, Ztanko, Ztankowycza, Zthanek, Ztoyko, Ztoyko, Ztoykowicza.

U određenom broju slučajeva vjerojatno je riječ o nadimcima koji su u popisu zapisani na mjestu na kojem se upisuje osobno ime, odnosno ispred primka.

U obrađenim vrelima najčešće nalazimo dvočlanu imensko-prezimensku formulu (*Martin Brythwycz, Walenth Chorwath, Thomek Woyewodicz...*), ali u nekim slučajevima nalazimo jednočlanu imensku formulu, samo osobno ime ili samo prezime (*Grego, Mikula, Zmole, Supan, Oderyan, Nouachych, Hergarych, Kw-*

²⁰ NAZ, *Acta capitula Antiqua*, fasc. 21, br. 8, fasc. 38 br. 6.

harycz...) te primjere identifikacije onimsko-apelativnom svezom²¹ (*Babin zin, Belnicza zin, Colaryev zeth, Dragosychazeth, Faryew zeth, Gyurak in ponte, in partu Zwthlye, Keleminow zin, Kolarych in ponte, Kolaryew zeth, Kwharew zin, Lyupsa in ponte, Mihalew zyn, Munkyn zeth, Pernath zyn, Tkalcz in ponte, zeth Gobchew, zin Markow, zeth Wrachew, zin Gwrgekow, Zorko in ponte, filis Mathei, filius Bedekoycz, filius Blasy, gener Kus, gener Marci...*).

Slika 1. Primjeri imenskih formula.²² Transkripcija: *Sth[epha]nus Kaspar nobilis, Thomas de Loka, Mathe filius Nemchycz, Grego[rius], Cleme[nti]s fil[ius] eiusd[em], Thomas fil[ius] eiusd[em], Pfabianus Vrecharycz, Ivanus Bergzelycz, Pfabianus Snouachycz, Valent[inus] Vednicz.*

Ženskih osobnih imena nema mnogo, u vrelima dominiraju imenske formule za muškarce. To je razumljivo s obzirom na patrijarhalnu strukturu obiteljskih zajednica. Muškarac je glava kuće i nositelj obveza prema vlastelinu odnosno crkvi. Rjeđi su slučajevi kada žena preuzme takvu ulogu u obitelji. Iz povijesnih potvrda vidimo da u srednjem i ranome novom vijeku nije bilo ustaljeno imenovanje žena dvočlanom imensko-prezimenskom formulom. Ženske osobe u obrađenim vrelima najčešće su zabilježene kao udovice, samo osobnim imenom ili nadimkom (*relicta Margaretha, relicta Iagoda, relicta Dwra, relicta Rwsa, relicta Gera, re-*

²¹ Prema A. Frančić takvom se svezom »izriče rodbinski ili svojbinski odnos s osobom šireg areala prepoznatljivosti« (Frančić 1996: 17–36).

²² Fotografija dijela dokumenta: Popis crkvene desetine... 1496. (NAZ, Acta capitula antiqua, kut. 38, br. 11, list 14.).

licta Nesa, relicta Medwydyca, relicta Dora Baba, relicta Vusyza, relicta Mayczenicza, relicta Balsinicza, relicta Repycza...) te u nekim slučajevima osobnim imenom ili priimkom pokojnoga muža (*relicta Mathei, relicta Matyna, relicta Iagushova, vidua Supana pwnycza, relicta Bezyak, relicta Hrebych...*), a u rjeđim slučajevima samo osobnim imenom, andronimom, nadimkom ili onimsko-apelativnom formulom bez naznake da je riječ o udovici (*Elena, Ielka, Marycza, Baba, Ztoykowicza, kuna Chernechycza, Braykowicza, Kwsa, Lukyna, Wsa, Merthlyuicza, Ztankowycza, Loyewycza zthara...*).

Analiza prezimena i priimaka u najstarijim istraženim vrelima iz sredine XV. stoljeća pokazala je da najbrojniju skupinu čine prezimena motivirana osobnim imenima. Dijelom je riječ o pravim, nasljednim prezimenima, a veći dio možemo smatrati patronimskim priimcima:

Bedekoych, Bedenych (< Benedikt), *Blasekowych, Blasii* (< Blaž)²³, *Bogowych, Chernes* (< Černec < Crn), *Dragosych* (< Dragoš), *Fabyanych, Iwrsych* (< Juriša < Juraj), *Jagachych* (< Jaga < Agata), *Jakopouchich, Kelemenych*²⁴, *Kwse*²⁵, *Magdych* (< Magda < Magdalena), *Martinchich, Mihalych, Petrowych, Phylppchich, Sthepkoych* (< Stepko < Stjepan).

U ovu skupinu možemo svrstati i zanimljiv priimak orijentalnog podrijetla *Mahmethich* (< *Mahmet* 'Muhamed'), danas Mahmet.

Mnogo je potvrda priimaka i prezimena koje možemo svrstati među one motivirane zanimanjem:

*Gersachych*²⁶, *Igercz* (< *igrc* 'igrač' [ARJ. III, 780]), *Kamenarych, Kolar, Kolarych, Kowach, Kowachich, Lonchar, Mesnar* (< *mežnar* 'zvonar' < njem. *Messner*), *Mlynar, Ribych, Schythar, Snyder* (< *žnidar* 'krojač' < njem. *Schneider*), *Squarych, Supan, Supanich, Thkalecz, Wahtarych* (< *vahter* 'stražar'), *Wolar, Woyewodicz* (< vojvoda)²⁷, *Zwdecz* (< sudac)²⁸, *Zwynarych, Zydarych*.

²³ Prezimena Blažić i Blažević održala su se na brdovečkome području sve do danas.

²⁴ < Kelemen (mađ. izvedenica od Klement). Ova povijesna potvrda svjedoči o mađarskome jezičnom utjecaju.

²⁵ < osobno ime ili nadimak Kus 'bez repa, kojemu je rep odrezan ili otkinut; još starije značenje moglo bi biti šire: okrnjen, osakaćen, pokraćen' (ARJ, V, 822).

²⁶ Danas Geršak < gerš 'gips' (RHKKJ, III, 392).

²⁷ Oznaka koja stoji u napomeni uz imena i priimke nekih obveznika u popisima crkvene desetine, a poslije se javlja i kao priimak. Vojvoda je bio zapovjednik jedinice haramija, a u strukturi vlastelinstva imao je slične obveze kao i sudac. Pomagao je pri desetinanju, rješavao nesuglasice među kmetovima...

²⁸ Svaka seoska općina u srednjem i ranome novom vijeku imala je svojeg sudca kojeg je, na prijedlog kmetova, birao vlastelin. U popisima crkvene desetine i urbarima uz imena odabranih sudaca, kao napomena, stoji *iudex*. Sudci su bili izuzeti od plaćanja svih nameta.

Ove priimke treba razlikovati od uslužnih pridjevaka, primjerice *Mattheus sutor* (lat. *sutor* ‘krojač’), *Iacob preco* (< *precones* ‘pomoćnici vojvode u strukturi vlastelinstva’ [Adamček 1980: 442]) koje također možemo naći u najstarijim vrelima.

Zanimljivi su i nadimački priimci i prezimena: *Dengubych* (< *danguba* ‘lijenčina’ [Belostenec 1740: 65]), *Glawachych*, *Gluhy*, *Hergewych* (< *hrg* ‘posuda za vodu od tikve’ [ARJ, III, 694] < *herg* ‘zaimač’ [Belostenec 1740: 126]), *Hwzyan* (< *huskati* ‘vikati’), *Kwlezych* (< *kula* ‘branišće’ [Belostenec 1740: 190]), *Loyewych* (< *lojen* ‘pun loja’ [Belostenec 1740: 202]), *Nemchych* (< *nem* ‘nijem’, ali i *Nemec* ‘Germanus, Teuto...’ [Belostenec 1740: 255]), *Malek* (< *malehen* ‘droben’ [Belostenec, 209]), *Palcheweych*, *Pepelych*²⁹, *Santhawy* (< mađ. *santav* ‘šepav’), *Wodogasych* ...).

Ukupan je broj antroponima etnonimskog i etničkog postanja velik, a kako se gotovo svi javljaju u kontinuitetu sve do danas (*Horwath*, *Horwathin*, *Kranyecz*, *Nouachich*, *Puzthodolcz*, *Thurchin*, *Zagorchich*...), možemo ih smatrati pravim prezimenima.

Posebno treba izdvojiti topičke pridjevke (Šimunović 2006: 369) koji, kao i etnonimski priimci, označavaju osobu druge etničke, regionalne ili lokalne pripadnosti (*de Berdowcz*, *de Biztra*, *de Bresecz*, *de Byztra*, *de Iakoulye*, *de Loka*, *de Lyocha*, *de Matheasewcz*, *de Oborowo*, *de Plyuzka*, *de Rozko*, *de Zabresye*, *de Zaprodye*, *de Zdencz*, *de Zlyach*...). Zanimljivo je da se među tim primjerima uz lokalne ojkonime (Brdovec, Bistra, Jakovlje, Oroslavlje...) javljaju i imena nekih slovenskih naselja (Brežice, Loče). U najstarijim popisima crkvene desetine zabilježeni su mnogobrojni obveznici koji su imali vinograde oko Svetog Križa, a živjeli su sa zapadne strane rijeke Sutle u Štajerskoj.

Na koncu spominjemo nekoliko prezimena i priimaka motiviranih biljnim i životinjskim svijetom (*Golwbych*, *Kozlych*, *Persechich* (< Perša < Petar; moguće je i < njem. *Perschl* ‘grgeč’), *Zokolowych*, *Iagodych*) te atmosferskim prilikama (*Meglych*, *Oblachich*).

U svim navedenim skupinama možemo prepoznati prezimena koja su se na području Brdovečkog prigorja sačuvala do danas (Blažević, Blažić, Mežnarić, Huzjan, Hrgar, Malek, Šantorić...), a o kojima više govorimo u drugom dijelu ovog rada.

U vrelima iz druge polovice XV. stoljeća nalazimo mnogo priimaka koji se javljaju samo jedanput ili dvaput. Međutim, istraživanje pojedinih prezimena koja se javljaju kontinuirano u raznim vrelima, daje nam mogućnost proučavanja raz-

²⁹ Budući da nemamo podataka iz kojih bismo mogli otkriti etiologiju, nije isključeno da je ovo prezime motivirano zanimanjem osobe koja se bavila pravljenjem pepela. Istom je osnovom motivirana imenica *pepeljar*, koju Skok definira kao ‘čovjek koji pravi pepeo’ (Skok, II, 638).

voja priimaka i prezimena ne samo praćenjem promjenjivih likova već i utvrđivanjem (ne izvan svake sumnje) stvarne veze među nositeljima pojedinog prezimena. Često je riječ o razvoju lika nekog prezimena sufiksacijom. Na primjeru prezimena Zagorčić, koje se ustalilo od 1474. godine možemo utvrditi tvorbu patronimnim nastavkom *-ić*. Prezime je izvedeno od etnika Zagorec, što je oblik prezimena potvrđen sredinom XV. stoljeća kod jednog od obveznika crkvenih davanja u Susedgradu (*Mathey Zagorch, Zomzedwara*, 1446.). Njegovi nasljednici u sljedećem naraštaju nose prezime Zagorčić (*Kelemin Zagorchich, Ztonewcz*, 1474 i *Lawreus Zagorch zeth, Sub castro Zwmzedwara*, 1474.). Na sličan način razvija se i prezime Mežnarić. U naselju Kraj 1508. godine živi Michael Mesnar, a 1544. godine u istom selu živi Valent Mesnarych. Tako glasi i današnji oblik toga prezimena (Mežnarić). Možemo navesti još i primjere za prezime Skledarić (*Zkledar*, 1544., Trstenik > *Zkledarych*, 1560., Trstenik) te Žnidarić (*Snydar*, 1544. > *Snydarych*, 1557. > *Snydarych*, 1559.).

4. Prezimena u vrelima od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća

Već smo nekoliko puta napomenuli da se neka prezimena javljaju u kontinuitetu, od najstarijih vrela, preko matičnih knjiga iz druge polovice XVII. stoljeća sve do popisa stanovništva XX. stoljeća. Tih prezimena pronašli smo ukupno 200, a mnoga od njih javljaju se gotovo isključivo u Brdovečkom prigorju. Zahvaljujući činjenici da potvrde tih prezimena nalazimo u povijesnom kontinuitetu, možemo pratiti razvoj i različite likove tih prezimena.

Analizu započinjemo prezimenima nastalima od osobnih imena. U promatranom razdoblju, od XV. do XVII. stoljeća, prema navedenim kriterijima izdvojili smo 14 prezimena, a gotovo sva nastala su od narodnih imena.

Jedno od prezimena nastalih od narodnih imena jest prezime **Jug**³⁰ (*Iug, Iugh, Iwgawych, Iwgh*) koje u XV. i XVI. stoljeću nalazimo podno Susedgrada i u Kupljenovu, a u XX. stoljeću samo u Zaprešiću. To je prezime nastalo od narodnoga osobnog imena Jug (Skok, I, 784).

Prezime **Sever** s patronimijskim nastavkom *-ić* nalazimo u popisima crkvene desetine u drugoj polovici XV. stoljeća (*Zewerych*), zatim u današnjem obliku u zemljoposjedničkim popisima kmetova iz XVI. stoljeća (*Zewer, Szeur, Szeuer*) te konačno u matičnim knjigama u XVII. stoljeću (*Zeuer*). Prema popisu stanovništva iz 1948. godine Severi žive uglavnom na sjeverozapadu Hrvatske, a u brdovečkom i zaprešićkom kraju nije ih preostalo mnogo – zapisana su tek tri nositelja ovog prezimena u naselju Zaprešić. Riječ je o prezimenu nastalom od osobnog imena latinskoga podrijetla *Severinus* ili je pak motivirano stranom svijeta (Šimunović 2006: 291).

³⁰ Masno su otisnuta prezimena koja se kontinuirano javljaju u vrelima, a postoje i danas.

Zorko je također hrvatsko narodno ime koje, gotovo uvijek ustaljenog oblika, nalazimo u najstarijim analiziranim vrelima (*Zorko, Zorkow zyn, Zorkouich, Zorkouych, Zorkowych*). U najstarijim vrelima to prezime nalazimo uglavnom u Jakovlju, a zatim u Svetom Križu, kamo su se vjerojatno preselili kako bi bili bliže svojim vinogradima (u Gromačnom).

U vrelima nalazimo nekoliko likova priimaka, odnosno prezimena čiju osnovu čini osobno ime Ljubo³¹ (*Lyupsa, Lywby, Lywbechych, Lywbethych, Lwbych, Lwbkouych, Lyubenko*), a u popisu stanovništva 1948. godine prezime **Ljubić** nahodimo u selu Hrastini.

Prezime **Radaković** također dolazi od narodnog imena. Motivirano je osobnim imenom Radak koje je pak nastalo od imena Radislav ili Radomir (Skok, II, 94). To se prezime prvi put javlja u vrelu iz XVII. stoljeća (*Radakouich*) i u matičnoj knjizi rođenih iz druge polovice XVII. stoljeća (u izmijenjenu obliku *Radano-uich*). U starijim vrelima nalazimo druge oblike izvedene od istoga osobnog imena (*Radenowych, Radethych, Radenoych, Radanwych*) naseljene uglavnom na području sela Ključa i okolice, gdje se nalaze i u popisu stanovništva 1948. (Ključ i Sveti Križ).

Prezime **Jagodić** nalazimo u najstarijim popisima crkvene desetine iz druge polovice XV. stoljeća. U povijesnim vrelima i matičnim knjigama nalazimo ga posvuda od Sutle do Krapine. Danas to prezime možemo naći u sjevernim hrvatskim krajevima. Dolazi od osobnog imena Jagoda (Šimunović 2006: 44–45).

Od osobnog imena Vuk na području Brdovečkog prigorja izvedeno je nekoliko priimaka (*Vokhowyih, Vokowych, Wochychewych, Wk, Wuck...*) i pet prezimena, koje nalazimo i u matičnim knjigama te u popisu stanovništva (**Vuk, Vuković, Vukovinski, Vukšić, Vouk**). Treba naglasiti da na području Brdovečkog prigorja uz rijeku Sutlu nalazimo i ojkonom motiviran tom osnovom: Vukovo Selo. Prezimena Vukovinski i Vouk veoma su rijetka, a osim u Brdovečkom prigorju, mogu se naći uglavnom u okolici Zagreba i Samobora.

U istu kategoriju prezimena od osobnih imena pripadaju još i **Boranić** (< Borko)³², **Gorupac** (< osobno ime Gorup), **Kušević** (< osobno ime ili nadimak *Kus*).³³

Brdovečko prigorje, odnosno zapadni dio Susedgradskoga vlastelinstva, područje je stalnih migracijskih valova. To je vidljivo iz govornih osobitosti stanovnika, riječ je o donjosutlanskim ikavacima, te iz povijesnih činjenica i pisanih vrela (pogotovo onih koja nam daju povijesno-demografsku sliku toga područja).

³¹ U muškom rodu najčešće kao drugi dio dvočlanih osobnih imena kao što su Dragoljub i Slavoljub (Skok, II, 337).

³² Osobno ime *Borko*, hip. od imena Borislav, često nalazimo u analiziranim vrelima.

³³ Osobno ime *Kus* često nalazimo u najstarijim vrelima (*Kusa, Kuse, Kuus, Kws, Kwsa, Kwsse*). Osobno ime ili nadimak *Kus* 'bez repa, kojemu je rep odrezan ili otkinut' (ARJ, V, 822).

Stoga su za povijesnu sliku migracijskih pravaca osobito zanimljiva prezimena motivirana etnonimima i etnicima. Prezime **Braja** prvi put nalazimo zabilježeno u drugoj polovici XVI. stoljeća (*Brayman*). Od sredine XVI. stoljeća započinju pojačani osmanlijski napadi na područje južno od Kupe. Stanovnici tog područja (od Bele krajine do Karlovca) nazivaju se Braje (Bezljaj, I, 37). U XVI. stoljeću prezime Braje (*Braie*) spominje se u selu Ivancu podno Susedgrada, te u vinogradu Basaljici blizu Svetog Križa. U matičnim knjigama rođenih u drugoj polovici XVII. stoljeća nalazimo prezime *Braie* u Prudnicama. Danas to prezime, osim u Brdovečkom prigorju (selo Prudnice), nalazimo samo u Jastrebarskom i Zagrebu.

Prezime **Dojčić** dolazi od etnonima Dojč, Nijemac. To prezime nalazimo u Kraju od sredine XVI. stoljeća (*Doychych*) te u matičnoj knjizi rođenih (*Doichich*, *Doychich*) u istom selu. Prema popisu stanovništva iz 1948. godine možemo zaključiti da se to prezime javlja samo u selima Brdovečkog prigorja.

Premda su etnonimska i etnička prezimena najčešće motivirana doseljavanjima iz udaljenijih krajeva, u Brdovečkom prigorju imamo nekoliko primjera prezimena motiviranih imenima okolnih naselja. Prezimena **Drenski**, **Harmić** i **Žlebački** povezujemo sa selima Drenje, Harmica i Žlibec³⁴ u Brdovečkom prigorju, a **Lepesić** s Lepom Vesi u istom vlastelinstvu, južno od Stubice. Sva četiri prezimena nalazimo u vrelima u kontinuitetu od XVI. do XX. stoljeća, a danas ih gotovo isključivo nahodimo na području Brdovečkog prigorja. Prezime Drenski mogli bismo povezati i s velikaškom obitelji Drenoczy koja je u XVI. stoljeću držala posjede u Zagorju. Ipak, s obzirom na to da prezime u popisu iz 1948. ne nalazimo gotovo nigdje drugdje osim u Drenju i susjednim selima te da se ono na istome mjestu javlja u kontinuitetu od sredine XVI. stoljeća (*Drenyan*, *Drenecz*, *Drenszki*, *Drenacz*, *Drenszky*), možemo zaključiti da je riječ o prezimenu etničkog postanja. Prezime Harmić nalazimo u matičnim knjigama počevši s 1678. godinom (*Harmich*). U starijim vrelima nalazimo drukčije oblike (*Harmizycz*, *Haraminchich*). Prezime Žlebački prvi se put javlja u drugoj polovici XVI. stoljeća (*Slebaczky*) kao i prezime Lepesić (*Lepesych*). Istoj skupini treba priključiti i prezime **Oplaznički** koje se javlja samo u XVII. stoljeću, a dolazi od toponima Oplaznik.

Vrlo često u vrelima srednjeg i ranoga novog vijeka na području cijeloga Susedgradskog vlastelinstva nalazimo prezimena motivirana etnonimom Hrvat / Horvat: *Heruath*, *Heruathinich*, *Heruathych*, *Heruatich*, *Herwathyn*, *Herwathynowych*, *Herwatyach*, *Horuath*, *Horuatich*, *Horuaticza*, *Horuatin*, *Horuathth*, *Horuatyach*, *Horwath*, *Horwathin*. U srednjem vijeku granica između Slavonije i Hrvatske bila je rijeka Sava. U međurječju Save i Drave nalazilo se Slavonsko Kraljevstvo, a južno od Save Hrvatsko. Stoga su i stanovnici koji su dolazili s juga,

---

³⁴ Službeno ime naselja je Žlebec. Tako zvuče i starije povijesne potvrde, prije doseljenja ikavaca sredinom XVI. stoljeća. Nakon doseljenja novog stanovništva nalazimo više potvrda za *Žlibac*.

ili južno od Save nazivani Horvatima. Doseljenici s juga i jugoistoka dobivali su i prezimena **Pokupec**, **Turk**, **Turković**, **Vlahović**, **Zrinjan**. Općenito, doseljenici su bez obzira na smjer migracije katkad imanovani antroponimom **Novosel**. Sva navedena prezimena sačuvala su se na promatranom području sve do danas. Tim prezimenima treba pridružiti i ona koja se nisu zadržala do danas, a koja također često nahodimo u pisanim vrelima: Majdak (< *Majdaci* 'pučanstvo oko Jastrebarskog, Karlovca, u Gorskom kotaru' [ARJ, VI, 386]), Okičan (*Okichan*, *Okychan*, *Okychanecz*), Preksavec (*Prekzawecz*), Slunjski (*Zlunzki*, *Zlunzky*), Vlah, Vlašić (*Vlassich*), Gerak, Hajduk (*Hayduk*) koja se javljaju u samo nekoliko slučajeva, uglavnom sredinom XVI. i početkom XVII. stoljeća. Navedena prezimena uglavnom svjedoče o valovima doseljavanja s područja pod osmanskom vlašću ili pak opustošenih prekokupskih krajeva.

O različitim pravcima migracija na područje Brdovečkog prigorja svjedoče i prezimena **Obranković** (< *Obrankovec* 'ime sela u Varaždinskoj županiji') i **Sutlar** (< rijeka Sutla), koja ne nalazimo gotovo nigdje drugdje osim u brdovečkom kraju. Prezime Obranković (*Obrankouych*, *Obrankowych*, *Obranowych*) u XVI. i XVII. stoljeću nalazimo u Trsteniku, Kraju i Dolcu, a danas se to prezime nalazi gotovo isključivo u Svetom Križu. Ovoj kategoriji još pripadaju i prezimena **Vugrin** i **Vugrinec** koja su relativno česta i možemo ih naći u različitim dijelovima sjeverozapadne Hrvatske. Od prezimena i priimaka motiviranih etnikom i etnonimom koji se nisu zadržali na promatranom području nalazimo još: Belovarec, Krapinski, Oroslavski, Podgajski, Prigorec, Pustodolec, Samoborec, Slovenac, Zagorc, Zagorčić.

Jednu od najbrojnijih skupina prema motivacijskoj podjeli čine prezimena u čijoj su osnovi nazivi za zanimanja i obnašanja dužnosti. Najprije izdvajamo prezimena koja ne nalazimo gotovo nigdje drugdje osim na području Brdovečkog prigorja, a zatim i ona kojima kao jedno od izvorišta možemo odrediti promatrano područje. Ukupno gledano, među najčešćima su prezimena Kolar, Kovač i Lončar. Detaljnije ćemo analizirati prezimena koja su specifična za Brdovečko prigorje. Ponajprije prezime **Olovec**, koje je motivirano imenicom *olovec*, a označuje čovjeka koji proizvodi štogod od olova (RHKKJ, IX, 561). To prezime danas nalazimo samo u Drenju, Harmici i Zdencima. Prvi se put javlja u vlastelinskim popisima u drugoj polovici XVI. stoljeća (*Olowecz*, *Olouecz*, *Olouacz*). Prezime **Skledar** (< *skledar* 'zdjelar') nalazimo na području Zaprešića i Trstenika od sredine XVI. stoljeća (*Zkledar*, *Zkledar*, *Zkledarych*, *Zklyedar*) te u matičnim knjigama u drugoj polovici XVII. stoljeća (*Skledar*, *Zkledar*) u Zaprešiću, a u popisu stanovništva 1948. godine nalazimo ga samo u Zaprešiću i Drenju.

Prezime **Kalamir** najvjerojatnije je motivirano imenicom *kalamir*. To je 'dašćica kojom se koristi opančar i po kojoj se kroji opanak'. Ipak, treba napomenuti i da bi motivirajući apelativ mogao biti *kalamer* 'zidarska mjera, visak' (RHKKJ,

IV, 236). Kalamiri se javljaju potkraj XVI. stoljeća (*Kalamyr, Kalamir*) i u XVII. stoljeću (*Kalamer*) u vlastelinskim popisima kmetova te u drugoj polovici XVII. stoljeća u matičnoj knjizi rođenih (*Callamer*). Danas to prezime nalazimo gotovo isključivo u Brdovečkom prigorju (uglavnom u Šibicama i Zaprešiću) gdje nahodimo i ojkonim *Kalamiri*.

Prezime **Prahin** javlja se tek od druge polovici XVII. stoljeća, u crkvenim matičnim knjigama (*Prachich, Prachinecz, Prachonecz, Prachenech, Prachinecz*). Vjerojatno dolazi od njemačkoga glagola *brachen* koji znači 'ostaviti na ugaru', a semantički je povezan s radovima na polju i vinogradu, okopavanjem i slično (Bezljaj, III, 101).

Prezimana **Krčan** (< *krčiti* 'čistiti šumu da bi se dobila obradiva zemlja') javlja se od druge polovice XVII. stoljeća (*Kerchan*), također je povezano s radom na zemlji. Prezimana **Lozar** i **Žnidarić** (*žnidar* 'krojač' < njem. *Schneider; Snidar, Snydarych*, od 1474. godine) također danas najčešće nalazimo na promatranome području. U ovu skupinu ubrajamo još i sljedeća prezimena čije potvrde nalazimo u vrelima, a koja se osim u Brdovečkom prigorju danas mogu naći i u drugim dijelovima Hrvatske: **Barbir** (< *barbir* 'brijač koji je ujedno i ranarnik' [RHKKJ, I, 110, 111]), **Cimperšak** (< *cimper* 'krov' < njem. *Zimper*), **Drvodelić**, **Fistrić** (< *fišter* 'pekar' < srvnjem. *phister, vister* < lat. *pistor*), **Haramina** (< *haramija* 'lak pješaki vojnik na granici u 16. st. '), **Kablar**, **Ključarić**, **Kolarić**, **Kovačić**, **Krajačić**, **Kuharić**, **Lončar**, **Lugar**, **Mežnarić** (< *mežnar* 'zvonar' < njem. *Messner*), **Mirt** (< *mirrar* 'zidar'), **Orgulan**, **Orubić** (< *orubiti* 'porubiti'), **Ostreš**, **Premužić** (< *premog* 'kameni ugljen'), **Rešetar**, **Sluga**, **Šemičnjak**, **Šoštarec**, **Šporčić** (< *šporer* 'bravar, ostrugar' < srvnjem. *Sporen*), **Tkalec**, **Žagmestar** (< njem. *Säge* 'pila' + *meister*), **Župančić**, **Zupančić**.

Među prezimenima koja su ugasla, na promatranome području nalazimo nekoliko prezimena vezanih uz dužnosti kmetova i seljaka unutar seljačke općine odnosno vlastelinstva. Dok su prezimena Ban i Banić mogla biti i posprdni nadimci, prezime ili priimak Banovec zacijelo se odnosi na dužnost seljačkog predstavnika ili banovca. Na neke više dužnosti na vlastelinstvu ili unutar seljačke općine upućuju nas priimci **Kanceljak** (< njem. *Kanzellist*, lat. *cancellista* 'kancelarijuš' [RHKKJ, V, 251]), **Vahtanić** i **Vahtar** (< *vahta* 'straža'), **Valput** i **Valpučić** (< *valpot* 'vlastelinski povjerenik koji se brine o njegovim dobrima' [ARJ, XX, 533]), **Vojvodić** (oznaku *vojvoda* nalazimo u urbarima i popisima desetina kao i napomene *iudex, banowecz...*).

Osobito zanimljivu skupinu čine prezimena i priimci s nadimkom u svojoj osnovi. Dva su prezimena, **Hulina** i **Šmaguc**, koja se ne pojavljuju gotovo nigdje drugdje u Hrvatskoj, a koja označavaju ljude s neugodnom navadom. Prezime **Šmaguc** (< *šmagati* 'psovati, sramotiti, klevetati') pronašli smo samo u popisima iz sredine XVI. stoljeća, a prezime **Hulina** (< *hulitelj* 'čovjek koji huli') još ni-

smo uspjeli naći u povijesnim vrelima. Prezime **Širanović** (< *šira* ‘mošt’ < pers. *šire*, tur. *šira* ‘mošt, sok zrelog grožđa’ [Škaljić 1966: 590]) javlja se u drugoj polovici XVII. stoljeća u Kraju, a u XX. stoljeću nahodimo ga uglavnom u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Prezime **Lojević** (*Loyewich*) nalazimo često među povijesnim potvrdama između XV. i kraja XVI. stoljeća. U matičnim knjigama u XVII. stoljeću počinje se javljati prezime **Levojević** koje sredinom XX. stoljeća možemo naći isključivo u Brdovečkom prigorju. Ta dva prezimena imaju različitu motivaciju. Lojević dolazi od *loj*, a može nositi značenje ‘čovjek koji proizvodi loj’, ili pak *lojen* ‘čovjek pun loja’. Prezime Levojević, od apelativa *lijevo*, motivirano je položajem nositelja u selu, a možda čak i apelativom *ljevak*.

U prošlosti su ljudi bili mnogo više „uronjeni“ u svoj okoliš, a danas smo važnosti prirode mnogo manje svjesni. Svakodnevnica srednjovjekovnog i ranonovovjekovnog seljaka bila je snažno vezana uz znanje o prirodi, prirodnim pojavama i životinjama. Seljak je živio sa svim tim elementima prirodnog svijeta, o njima mu je ovisio život. Zbog toga bitnu ulogu u motivaciji prezimena imaju biljke i životinje. Mnoge su nam biljke danas gotovo nepoznate, a u srednjovjekovnoj su svakodnevici imale veće značenje. Tako je primjerice danas zaboravljena biljka *škribulja* (Bezljaj, IV, 69). Treba ipak dodati da sufix -ulja najčešće ne dovodimo u vezu s ovim oblikom tvorbe te da bi motivacija ipak mogla biti drukčija. U istu kategoriju najvjerojatnije možemo svrstati i prezime **Tuškan** koje povezujemo s biljkom *tušak*, *tušjan* ili *tušnjak* ‘biljka *Portulaca oleracea*’ (Šulek 1879: 423).

Prezime **Vodopijec** dovodimo u vezu s cvijetom vodopijom. To se prezime danas jedino može naći u Brdovečkom prigorju, a javlja se u kontinuitetu od XVI. stoljeća (*Wodopycz*, *Vodopiez*, također nalazimo i likove *Vodopyla*, *Vodopia*, *Wodopyka*). **Ružić** i **Tikvić** prezimena su koja nisu specifična samo za brdovečki kraj, prozirna su, a u povijesnim vrelima često ih nalazimo i diljem Brdovečkog prigorja (Šimunović 2006: 333).

Prezime **Hervol** jedno je od brdovečkih prezimena sa zagonetnijom motivacijom. Slijed -er- u zapisu najvjerojatnije dolazi na mjestu slogotvornog *ɾ*, na što upućuje današnji oblik toga prezimena – Hrvol – koje je nastalo desufiksacijom od *Herwolych*. U tom prezimenu uočavamo etnonimsku osnovu Hrv-.

U brdovečkoj antroponimiji, prema povijesnim potvrdama, možemo uočiti više jezičnih utjecaja. Hrvatska jezična osnova dominira, mnogo je hrvatskih narodnih imena i prezimena motiviranih narodnim imenima. Među aloglotima najuočljiviji je njemački jezični utjecaj, osobito kod prezimena motiviranih nazivima za zanimanja (Mežnar, Žnidar, Žnidarić, Cimperšak, Fistrić, Kablar, Mežnarić, Šporčić, Žagmestar, Vahtar, Osvaldić, Vorih, Vorić...). Slijedi mađarski jezični utjecaj (Šantorić, Šantavi, Kelemin, Kelemenčić, Šandor, Halaguz, Tolvaj, Šipuš, Fuke-

ta...). U samo nekoliko primjera očituje se turski jezični utjecaj (Haramina, Mahmet, Širanović...)

5. Zaključak

U povijesnom i onomastičkom kontekstu Brdovečko prigorje, odnosno srednjovjekovna i ranonovovjekovna brdovečka sučija Susedgradsko-stubičkog vlastelinstva, čije se povijesne granice uglavnom poklapaju s današnjim prostiranjem kajkavsko-ikavskoga donjosutlanskoga govora, pokazuje mnoge specifičnosti.

Analizirajući dobivene zaključke, možemo ustvrditi da se znatan broj prezimena koja nalazimo u istraženim povijesnim vrelima javlja u obliku dvočlane imensko-prezimenske formule. Nadalje, za mnoga od tih prezimena možemo pretpostaviti da su nasljedna i da je riječ o pravim prezimenima.

Dvočlana imenska formula dominira već i u najstarijim vrelima. Premda nalazimo i nerazvijene jednočlane oblike, topičke i staleške pridjevke, a kod žena najčešće jednočlane imenske formule, možemo zaključiti da mnoga današnja prezimena svoje korijene nalaze u analiziranim vrelima iz XV. i XVI. stoljeća.

Brdovečko prigorje migracijski je dinamično područje o čemu svjedoče prezimena etničkog i etnonimskog postanja. Te potvrde svjedoče o činjenici da je postojalo više smjerova doseljavanja, od kojih je najsnažniji, očekivano, s jugoistoka u XVI. stoljeću. Primjerice, prezime Horvat javlja se i ranije, ali najviše potvrda nalazimo u XVI. stoljeću. Iz istog smjera dolaze i Zrinjani te Biščani (koje danas nalazimo oko Bistre). S juga dolaze Majdaci i Braje te Pokupci. Sa sjevera Zagorčiči, Krapinski, Oroslavski... Iz Štajerske i Kranjske dolaze Kranjci, Slovenci...

Zanimljivo je i mnoštvo prezimena motiviranih zanimanjem. Mnogo je tih prezimena sačuvano do današnjih dana, a još je više onih koja nalazimo u povijesnim potvrdama, ali su danas ugasla. Kod velikog broja tih prezimena, motiviranih zanimanjem, vidljiv je njemački jezični utjecaj.

U nekoliko primjera možemo pronaći posebnosti lokalnoga govora kajkavaca ikavaca, primjerice priimak *Stipanić* (jat se reflektira kao i), *Stipak* (stari poluglas se reflektira kao a), nadimak *Divojka* i *Medwydcza* (jat se refl. kao i). Te jezične crte, potvrđene u najstarijoj zabilježenoj brdovečkoj antroponimiji te one uočene u toponimiji toga kraja nesumnjivo potvrđuju postojanje čakavskih ikavskih elemenata u Brdovečkom prigorju.

Na kraju treba reći da je ovaj rad tek početak temeljitog i šireg istraživanja antroponimije brdovečkog kraja i općenito onimije donjostulanskih ikavaca. Naime za potrebe ovoga rada analiziran je samo dio goleme građe koja je prikupljena transkripcijom povijesnih vrela. Također, na ovome mjestu nisu opisane sve jezične karakteristike koje se očituju u onimiji toga kraja, a koje ćemo moći donijeti nakon analize sveukupne građe.

Literatura

- ADAMČEK, JOSIP. 1964. *Građa o susjedgradsko-stubičkom vlastelinstvu, 1563–1574*. Arhivski vjesnik 7/8, Zagreb.
- ADAMČEK, JOSIP; KAMPUŠ, IVAN. 1976. *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV. i XVI. stoljeću*. Zagreb: IHP Sveučilišta u Zagrebu.
- ADAMČEK, JOSIP. 1971. Stari Brdovec. *Kaj*, 3–4, Zagreb, 7–14.
- ARJ = *Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*. 1880.–1976. I–XXIII. Zagreb: JAZU.
- BEZLAJ = BEZLAJ, FRANCE (s prinosima Metke Furlan, Marka Snoja i Simone Klemenčič) 1976.–2007. *Etimološki slovar slovenskega jezika*, I–V. Ljubljana: Mladinska knjiga, Založba ZRC.
- BELOSTENEC, IVAN. 1740. *Gazophylacium seu latino-illyricorum onomatum aerarium*. Zagreb.
- BRGLES, BRANIMIR. 2010. Toponimija na području Susedgradskog vlastelinstva u srednjovjekovnim i ranonovovjekovnim pisanim izvorima. *Folia onomastica Croatica*, 19, Zagreb, 9–36.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, ANKICA. 2007. Razvoj prezimenskog sustava na Miljevcima. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 33, Zagreb, 41–65.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 1996. Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 22, Zagreb, 17–36.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 2002. Međimurska prezimena. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- GALLEMART, JOANNES et al. 1781. *Sancrosanctum consilium tridentinum*.
- HARTINGER, JOSIP. 1911. *Hrvatsko-slovenska seljačka buna godine 1573*. Zagreb.
- HER = *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. 2002. Zagreb: Novi Liber.
- LASZOWSKI, EMILJE (ur.) 1916. *Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*. Svezak II. Zagreb: JAZU.
- Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*. 1976. Zagreb: Institut za jezik i Nakladni zavod Matice hrvatske.
- LIPLJIN, TOMISLAV. 2002. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Varaždin: Garestin.
- LONČARIĆ, MIJO 2005. *Kajkaviana & alia. Oglеди o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Čakovec: IHJJ, Zrinski d.o.o.
- PRISTER, LADA. 1998. *Susedgrad ili nedovršena priča o jednom gradu: katalog izložbe*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej.
- Rituale romanum*. 1770. Venecija.
- RHKKJ = *Rječnik hrvatskoga kajkavskog književnog jezika I–XII*. 1984.–2011. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

- SKOK = SKOK, PETAR 1971.–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. Zagreb: JAZU.
- SMIČIKLAS, TADIJA (ur.) 1903. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*. Svezak III–XI. Zagreb: JAZU.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 1982. Razvitak imenske formule u Hrvata. *Onomastica Jugoslavaica*, 9, Zagreb, 283–293.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2006. *Hrvatska prezimena*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠKALJIĆ, ABDULAH. 1966. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.
- ŠOJAT, ANTUN 1973. Kajkavski ikavci kraj Sutle. *Rasprave Instituta za jezik*, 2, Zagreb, 37–44.
- ŠTEBIH GOLUB, BARBARA. 2010. *Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- ŠULEK, BOGOSLAV. 1879. *Jugoslavenski imenik bilja*. Zagreb: JAZU.
- TKALČIĆ, IVAN KRSTITELJ. 1873.–1874. *Povjestni spomenici zagrebačke biskupije: XII. i XIII. stoljeća*. Zagreb.
- VIRČ, INES; JOZIĆ, ŽELJKO. 2009. Kajkavski ikavski govor Hrebine i kajkavski ekavski govor Kupljenova, fonološke usporednice. *Filologija*, 53, Zagreb, 55–92.
- ZEČEVIĆ, VESNA. 1988. Kajkavski ikavci s gledišta dijalekatskoga kontakta. *Rasprave Instituta za jezik*, 14, Zagreb, 217–231.
- ZEČEVIĆ, VESNA. 1997.–1998. Kajkavci ikavci u Lijevoj Sredičkoj (fonološki aspekt). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 23–24, Zagreb, 357–371.
- ZEČEVIĆ, VESNA. 2000. *Hrvatski dijalekti u kontaktu*. Zagreb: IHJJ.

Vrela

1. Hrvatski državni arhiv, fond 641, Neoregistrata acta.
2. Hrvatski državni arhiv, fond 706, Arhivski fond obitelji Čikulin – Sermage.
4. Hrvatski državni arhiv, fond 726, Arhivski fond obitelji Josipović – Vojković.
5. Hrvatski državni arhiv, fond 749, Arhiv obitelji Oršić – Cludius – Slavetić.
6. Hrvatski državni arhiv, Matična knjiga župe Brdovec, MK-81.
7. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Acta capituli antiqua, sv. 21.
8. Nadbiskupijski arhiv Zagreb, Acta capituli antiqua, sv. 38.

Historical attestations of the anthroponymy of Brdovečko Prigorje in mediaeval and early modern sources

Abstract

The article focuses on a specific geographical region, Brdovečko prigorje, its inhabitants (speakers of a kajkavian-ikavian dialect) and their anthroponymy in historical sources. The oldest analyzed historical sources have yielded a vast number of examples of Croatian personal names, pre-surname forms and surnames. Evidence of other language influences has also been found (firstly German, followed by Hungarian and Turkish). In this article, the author presents only a part of the analyzed material. By analyzing historical sources, the author has built a database of some 12,000 units (a unit consists of the following elements: personal name, pre-surname form or surname, year, place name, etc.) Priority has been given to those surnames that reoccur in the documents in historical continuity from the 15th century on. The author also attempts to portray the development of the name-surname form in Brdovečko prigorje.

Ključne riječi: onomastika, antroponimija, kajkavci ikavci, srednjovjekovni i ranonovovjekovni povijesni izvori, srednjovjekovne i ranonovovjekovne migracije

Keywords: onomastics, anthroponymy, kajkavian-ikavian speakers, medieval and early modern historical sources, medieval and early modern migrations